

**OPETUSSUUNNITELMA TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄ-
MÄÄN VALMENTAVAAN JA KUNTOUTTAVAAN KOULUTUK-
SEEN VKK 2 opetus Savon ammatti- ja aikuisopistossa**

Sanna Kaismala-Makkonen

Kehittämishankeraportti

06/2007

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) Kaismala-Makkonen Sanna Tuulia	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 65 + kuvallinen ops	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen _____ saakka ☐	
Työn nimi Opetussuunnitelma Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen VKK2, Opetus Savon ammatti- ja aikuisopistossa		
Koulutusohjelma Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu, erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Heimonen Leena		
Toimeksiantaja(t) Savon ammatti- ja aikuisopisto		
Tiivistelmä Kehityshankkeen tavoitteena on luoda Savon ammatti- ja aikuisopistossa ESR - hankkeena aloitettuun Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus (VKK 2) opintolinjalle oma opetussuunnitelma. Opettajille laadittu opetussuunnitelma opetusmenetelmien ja viisiportaisine oppiainekohtaisine arviointeineen on tekstiversiona kehityshankkeen sisällä. Opiskelijoille laadittu kuvallinen opetussuunnitelma on luettavissa Vava -hankkeen nettisivuilla http://tkk.joensuu.fi/vava . VKK 2 – koulutus on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille ja koulutuksen laajuus on 40 – 120 opintoviikkoa. Opetussuunnitelmaa on käytetty hankkeen aikana ja kokemuksia on raportoitu kehityshankkeessa. Molemmat opetussuunnitelmat ovat todettu toimiviksi ja ne ovat herättäneet laajaa kiinnostusta.		
Avainsanat (asiasanat) opetussuunnitelma, vaikeimmin vammaisten valmentava opetus, VKK 2		
Muut tiedot Kuvallinen opiskelijan opetussuunnitelma liitteenä kirjastokappaleessa, muuten luettavissa sivuilta http://tkk.joensuu.fi/vava		

Author Sanna Kaismala-Makkonen	Type of Publication Development project report	
	Pages 65	Language Finnish
	Confidential ☐	Until _____
Title Rehabilitative instruction and guidance for disabled, a curriculum for Preparatory 2		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Teacher Education College, Special Education Teacher degree		
Tutor(s) Leena Heimonen		
Assigned by The Savo Consortium for Education, the Savo Vocational Collage		
<p>Abstract: The goal of my development report is to create an own curriculum for a course of education named as “Training and Preparing for Work and Independent Life” for the Savo Vocational College. This course was started as European Civilization Fund- project. This report includes a curriculum for the teachers, which contests teaching methods and the five level evaluation programme of the course requirements. There is a virtual curriculum for the students in the websites of Vava-project: http://tkk.joensuu.fi/vava. Preparatory instruction and guidance for work and independent life education is intended for students whose study abilities or life situation do not make possible to take part of vocational education and training. They have disabilities in learning and adolescents. The length of this education is 40-120 credits.</p>		
Keywords Preparatory 2, curriculum		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	5
2. TAUSTAA.....	6
2.1 Vaikeavammaisten yhteiskunnallinen integroituminen, Vava-hanke tuot raamit opetussuunnitelmalle.....	6
2.2 Opetussuunnitelmat arjen työvälineiksi.....	7
2.2.1 VKK 2 opetussuunnitelmakokonaisuus.....	8
2.2.2 Opetussuunnitelmatyön eteneminen.....	9
2.2.3 Aikataulu.....	10
3. OPETUSSUUNNITELMA TYÖVÄLINEENÄ.....	10
3.1 VKK 2 opetussuunnitelma; opettajien ja ohjaajien versio.....	11
3.2 VKK 2 opetussuunnitelma; opiskelijoiden versio.....	61
5. POHDINTA.....	62

LÄHTEET

1. JOHDANTO

Kehityshankkeen tavoitteena on luoda Savon ammatti- ja aikuisopistossa ESR-hankkeena aloitettuun Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus 2 - opintolinjalle oma opetussuunnitelma. Tammikuussa 2006 käynnistynyt vaikeimmin kehitysvammaisten opetus toteutettiin aluksi seuraten valtakunnallista Opetushallituksen opetussuunnitelmaa. Oma kohdennettu opetussuunnitelma on kuitenkin työkalu opettajalle.

Kehittämishankkeen aiheena on laatia opetussuunnitelma Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan ja kuntouttavaan opetus 2:n (VKK 2) sekä opettajien, että opiskelijoiden käyttöön. Opettajille laadittu opetussuunnitelma on tekstiversiona ja opiskelijoille tarkoitettu versio kuvallinen. VKK 2-koulutus on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille ja koulutuksen laajuus on 40 – 120 opintoviikkoa.

VKK 2-koulutuksen tavoitteena on opiskelijoiden yksilöllisen kuntoutuksen tukeminen sekä opiskelijoiden harjaannuttaminen työelämätaitojen osalta. Keskeinen tavoite koulutuksessa on tukea opiskelijan omatoimisuutta, jotta hän saa itse osallistua kykyjensä ja mahdollisuuksiensa mukaan oman elämänsä suunnitteluun. Omatoiminen suoritus on tärkeää, vaikka se vie mahdollisesti enemmän aikaa kuin puolesta tekeminen. Opiskelijan yksilölliset kuntoutuksen tarpeet, elämänhallinta sekä ammatilliset perusvalmiudet suunnitellaan opintojen aikana. Jokaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jossa määritellään kunkin opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet opinnoille (kts. liite opetussuunnitelmassa). Opintokokonaisuuksien laajuudet määrittyvät yksilöllisesti opiskelijan valmiuksien mukaan.

Opintojen aikana opiskelijaa harjaannutetaan yhteiskunnan ja työyhteisön jäsenyyteen. Työelämän tiedot ja taidot harjaantuvat koulutuksen aikana erilaisissa käytännön työtehtävissä. Opiskelijaa kannustetaan ottamaan mahdollisimman itsenäisesti vastuuta omasta elämästään. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy selviytymään toiminnallisessa ja sosiaalisessa ympäristössään mahdollisimman itsenäisesti sekä pystyy löytämään aktiivisia toimintatapoja omaan elämäänsä.

2. TAUSTAA

Mitä tekee vaikeavammaisen nuori peruskoulun jälkeen? Mahdollisuuksia eri opintopoluille ei ole kovin paljon tarjolla Kuopion seudulla. Kuhankosken erityisammattioppilaitoksen sivutoimipiste toimii Kuopiossa, mutta sinne on aina enemmän pyrkijöitä kuin sisään pääsee. Kaprakan ammatillisen koulutuskeskuksen Kuopion toimipisteessä järjestetään Valmentavaa opetusta, joka ei kuitenkaan sovi vaikeasti vammaisille. Savon ammatti- ja aikuisopiston Kuopion yksikössä järjestetään Valmentava 1 opetusta, joka ei myöskään sovellu vaikeasti vammaisille. SAKKY:n Rautalammin yksikössä on järjestetty vaikeasti vammaisten Valmentava 2-opetusta jo kolme vuotta.

Tarvetta ja kysyntää siis on. Tavalliseen ammattikouluun vaikeavammaisten opetusta, kuinka se onnistuu ja mitä se vaatii? Perustetaan asialle ”Vava-hanke”

2.1 Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittäminen, Vava – hanke tuoraamit opetussuunnitelmalle

Vava-hanke on Itä-Suomen läänin alueella toteutettu ESR -hanke ”Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittäminen”, (projektikoodi 85685). Hankkeen päävas-

tuullisena organisaationa on Joensuun yliopisto. Pohjois-Savon aluetta koskevasta osiosta vastaa Savon koulutuskuntayhtymä. Hankkeen toimijatahoina Pohjois-Savon alueella ovat Savon koulutuskuntayhtymän lisäksi Kuopion kaupunki, Kuopion yliopisto, Vaalijalan kuntayhtymä ja Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus. Hankkeen tavoitteena on kehittää vaikeavammaisten yhteiskunnallista integroitumista. Vaikeavammaisilla tässä yhteydessä tarkoitetaan kehitysvammaisia henkilöitä, joiden kehitysvamma on vaikea tai siihen liittyy autistisuus, voimakkaasti haasteellinen käyttäytyminen tai henkilö on saanut Eha 2-opetusta (Vava-hankkeen esittelylehden määritelmä kohderyhmästä).

Hanke koostuu kolmesta osiosta: Pohjois-Karjalan alueen keskeisinä teemoina ovat vaikeavammaisten työllistymiskysymykset ja etäopetusmallin kehittäminen, Etelä-Savon osiossa on paneuduttu opetusmenetelmien ja oppimateriaalin kehittämiseen. Pohjois-Savossa on käynnistetty vaikeavammaisten opetus sekä selvitetty vammaisten mahdollisuuksia osallistua toisen asteen koulutukseen, rakennettu paikallisia palvelupolkuja ja verkostoja vaikeimmin vammaisille opiskelijoille ja sitoutettu toimijoita pysyvään yhteistyöhön sekä tuotettu oppilaitosten, kuntien ja vammaisjärjestöjen yhteistyömalli vaikeimmin vammaisten hyvän elämän järjestämisessä (koulutus, työ- ja päivätoiminta, asuminen, palvelujen käyttö, vapaa-aika ja työllistymismahdollisuudet).

2.2 Opetussuunnitelmat arjen työvälineiksi

Vaikeimmin kehitysvammaisten toisen asteen koulutus, Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava 2, käynnistyi Kuopiossa tammikuussa 2006 Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Ammattiopiston Rautalammilla kolme vuotta toiminut ryhmä on toiminut ilman oppilaitoskohtaista opetussuunnitelmaa, tukeutuen valtakunnalliseen valmentava 2:n opetussuunnitelmaan. Nyt Kuopiossa alkaneella opetusryhmällä on hankkeen kautta mm. Kaprakan erityisammattioppilaitoksen tuki, jota hyödynnettiin mm. opetussuunnitelman luomisessa. Hankkeena turvin käynnistetty opetus on tarkoitus vakiinnuttaa Savon ammatti- ja aikuisopiston yhdeksi linjaksi.

Välittömästi opetussuunnitelman työstön aikana selvisi että koulutuskokonaisuuden tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarvitaan myös opiskelijoiden kuvallinen versio opetussuunnitelmasta. Vaikeimmin vammaisista opiskelijoista kaikki eivät osaa lukea, eivät tunnista kirjaimia tai eivät ymmärrä kaikkia kirjoitettuja sanoja. Useimmilla opiskelijoilla on käytössään vaihtoehtoisia kommunikaatiovälineitä. Opiskelijoille tarkoitettu opetussuunnitelma on varsinaisen opetussuunnitelman ”riisuttu” mutta kuvitettu versio sisältäen kaikki opetuksen sisällöt kuvina.

2.2.1 VKK 2 opetussuunnitelmakokonaisuus

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetusta ja ohjausta (valmentava II) on tarkoitettu opiskelijalle, joka ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutus on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille opiskelijoille. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee mahdollisimman itsenäiseen ja rikkaaseen elämään sekä mahdollisuuksiensa mukaan myös osallistumaan työelämään itsenäisesti tai tuetussa työyhteisössä. Koulutuksen laajuus on 40 – 120 opintoviikkoa.

Opiskelijoiden valtakunnallisen opetussuunnitelman koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija selviytyy jokapäiväisessä elämässä yhteiskunnan ja työyhteisön jäsenenä. Lisäksi tavoitteena on antaa opiskelijalle hänen edellytystensä mukaisia työelämän tietoja ja taitoja, jotka mahdollistavat sijoittumisen johonkin työtehtävään joko avoimille työmarkkinoille, tuettuun työhön, suojatyöhön tai päivätoimintaan. Tavoitteena on myös, että opiskelija kykenee edellytystensä mukaan ottamaan mahdollisimman itsenäisesti vastuuta omasta elämästään.

Opintojen sisältöjen mukaisten opintokokonaisuuksien laajuudet päätetään yksilöllisesti ja joustavasti opiskelijan edellytyksistä ja tavoitteista lähtien. Opintokokonaisuudet ovat:

- Tiedolliset valmiudet: äidinkieli ja viestintä, matematiikka ja tietotekniikka. Keskeinen sisältö on tiedon hankkiminen ja sen käyttö, puheen ymmärrys ja välitys sekä korvaavan kommunikaation tavat, itsensä ilmaiseminen ja tiedon vastaanotto, matemaattiset peruslaskutoimitukset sekä tietokoneen perustehtävä.

- Yhteiskuntavalmiudet. Keskeinen sisältö on yhteiskunnalliset palvelut ja yhteiskunnalliset toimintatavat.

Työtaidot ja ammattiopinnot. Keskeinen sisältö on työyhteisössä tarvittavat pelisäännöt ja käytännön työtaidot ja niihin liittyvä ammatillinen opetus.

- Vuorovaikutustaidot. Keskeinen sisältö on käytännön sosiaalinen viestintätaito ja yhteiset käyttäytymistavat ja tasavertaisuus.

- Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta: motoriset taidot, päivittäistoiminnot ja asumisvalmennus, vapaa-ajan taidot, elämänhallinta. Keskeinen sisältö on erilaiset liikkumistavat, käsillä toimiminen, silmän ja käden/jalan yhteistyö sekä koordinaatio, itsenäiseen elämään harjaantuminen, vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja harrastukset, oman identiteetin kehittyminen sekä omien voimavarojen ja kehittämistarpeiden realistinen tunnistaminen.

- Vapaasti valittavat opinnot.

2.2.2. Opetussuunnitelmatyön eteneminen

Tavoitteena oli luoda kattava opetussuunnitelma opettajan työvälineeksi sekä opiskelijalle oma ymmärrettävä versio. Opetussuunnitelman alussa kuvataan opetuksen tavoitteita, opetusmenetelmiä sekä yleistä opetuksesta. Jokainen oppiaine on purettu auki sisältöineen, opetusmenetelmineen ja laadittu opiskelija arviointikriteerit jokaisessa oppiaineessa. Opiskelijoiden arviointi on viisiportainen perustuen siihen osaako opiskelija asian itsenäisesti, osittain itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna vai tarvitseeko jatkuvan tuen. Opetussuunnitelmaan sisältyy opintolinjalle luotu Hojks - kaavake. Kaavakkeen laatimisessa on hyödynnetty SAKKY:n ammattiopiston HOjks - kaavaketta sekä Kuopion perusopetuksen erityisopetuksen Hojks-kaavaketta. Todistusmalli on myös opetussuunnitelman liitteenä sekä luonnos kahden vuoden aihepiireistä.

Uusi koulutus kehittää ja monipuolistaa oppilaitoksen tarjontaa. Uusi opintolinja tuo mukanaan uusia näkökulmia ja rikastaa muiden linjojen tarjontaa. Yhteistyön kautta integraation

lisääminen ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohtaaminen opettaa oppilaitoksen henkilökunnalle ja opiskelijoille suvaitsevaisuutta ja avarakatseisuutta. Ennakkoluuloja on matkan varrella ollut mutta tiedon lisääntyessä myös ymmärrys kasvaa.

Opetussuunnitelmatyön eteneminen:

- opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet pohjana
- opetussuunnitelman sisällön muokkaamista
- opetussuunnitelman toimivuuden arviointi opetuksen yhteydessä
- kuvallinen opetussuunnitelman tuottaminen
- opetussuunnitelmien kirjoittaminen
- opetussuunnitelman hyväksyttäminen ja painaminen

2.2.2 Aikataulu

Opetussuunnitelman työstö alkoi kesäkuussa 2006, sisällön suunnittelulla ja kirjoittamisella. Opiskelijan osio aloitettiin kesällä 2006. Työt jatkuivat syksyllä 2006, opetussuunnitelman sisällön hyväksyminen erityisopetuksen koordinaattorilla. Opiskelijan osassa tarvittavien pcs-kuvien valinta ja niiden muokkaaminen soveltuvaksi käyttöön jatkui syksyllä. Kuvia testattiin myös opetuskäytössä mm. tuntistruktuureissa ja kommunikaatiokansioissa sekä sosiaalisissa tarinoissa. Kirjasinten valinta sekä kuvallisen osion rakenteen ja muodon hiomista tapahtui koko syksyn ajan. Kevättalvella 2007 molemmat opetussuunnitelmat on tarkoitus saada valmiiksi ja painatettua.

3. OPETUSSUUNNITELMA TYÖVÄLINEENÄ

Oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma on tärkeä työväline opetusta toteutettaessa. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava opetus (VKK 2) kestää 40 – 120 ov. Hankkeessa toimineen ryhmän osalta koulutusaika on puolitoista vuotta ja siten opetussuunnitelman

sisältöjä on sovellettu opiskeluaika ja Hojksit huomioiden. Opetusryhmässä on kuusi opiskelijaa, joilla on erilaisia erityisen tuen tarpeita, joten opetus on yleensä eriytetty kolmeen ryhmään samanaikaisesti toteutettuna. Avustava henkilökunta on ollut tärkeä osa opetuksen toteuttamisessa.

Arvioinnin välineenä viisiportainen opetussuunnitelmassa oleva arviointiasteikko on ehdoton työväline. Kun opetusta toteuttaa useampi henkilö opettajan suunnitteleminen tuntien ja ohjeistuksen mukaan opetussuunnitelmaa seuraten, on arviointi tällöin oikeudenmukaista ja totuudenmukaista opiskelijaa kohti. Arvioidaan osaako opiskelija opintokokonaisuuden: itsenäisesti, osittain itsenäisesti, ohjattuna, jatkuvalla tuella vai avustettuna. Viisiportaisuus kuvaa myös samalla opiskelijan tasoa ja selviytymistä, tarvitseeko hän avukseen avustajaa, suoriutuuko hän itsenäisesti vai tarvitseeko hän kuvallista, sanallista tai viitottua avustusta.

Opetussuunnitelmaa on käyttänyt työssään kuluneen vuoden aikana Kuopion opetusryhmän lisäksi Rautalammin yksikön Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava ryhmä opettajansa Mari Honkosen johdolla. Opetussuunnitelma on todettu heillä hyvin toimivaksi, hojks-kaavaketta on käytetty ja todettu soveltuvaksi opetukseen. Erityisesti opiskelijan kuvallisesta osiosta on saatu positiivista palautetta. Todistusarvioinnin muuttamat asiat kaipaavat vielä yhtenäistämistä. Opintoviikkojen laskeminen todistusta kirjoitettaessa on aika työlästä, varsinkin kun jokainen opiskelija on opiskellut hieman eri tavoittein ja opintokokonaisuuksin.

3.1 VKK 2 – opetussuunnitelma; opettajien ja ohjaajien versio

OPETUSSUUNNITELMA

TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN VALMENTAVA

JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA OHJAUS

VALMENTAVA II

SISÄLLYS

1. TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA OHJAUS (VALMENTAVA II).....	3
1.1. OPINTOJEN SISÄLTÖ JA LAAJUUS	3
1.2. KOULUTUKSEN KOHDERYHMÄ.....	4
1.3. KOULUTUKSEN TAVOITTEET.....	4
1.4. KUNTOUTUKSELLISET TUKITOIMET.....	5
1.5. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	5
1.5.1. Oppimisenäkemykset.....	5
1.5.2. Opetusmenetelmät.....	6
1.6. OPISKELIJAN ARVIOINTI.....	6
1.6.1. Jatkuva arviointi.....	6
1.6.2. Sanallinen arviointi.....	7
1.6.3. Itsearviointi.....	7
2. KOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUDET JA ARVIOINTIPERUSTEET.....	8
2.1. TIEDOLLISET VALMIUDET.....	8
2.1.1. Äidinkieli ja viestintä.....	8
2.1.2. Matematiikka.....	11
2.1.3. Tietotekniikka.....	14
2.2. YHTEISKUNTAVALMIUDET.....	16
2.3. TYÖTAIDOT.....	19
2.4. VUOROVAIKUTUSTAIKUNTA.....	21
2.5. TOIMINNALLISET PERUSVALMIUDET JA ELÄMÄNHALLINTA.....	24
2.5.1. Motoriset taidot.....	24
2.5.2. Päivittäistaidot ja asumisvalmennus.....	27
2.5.3. Vapaa-ajan taidot.....	30
2.5.4. Elämänhallinta.....	33
2.6. VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT.....	36
LIITE1 HOJKS-POHJA	
LIITE 2 ESIMERKKI KAHDEN VUODEN OPINTOJEN AIHEPIIREISTÄ	

1 TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA OPETUS JA OHJAUS (VALMENTAVA II)

1.1 OPINTOJEN SISÄLTÖ JA LAAJUUS

Opintojen sisältöjen mukaisten opintokokonaisuuksien laajuudet päätetään yksilöllisesti ja joustavasti opiskelijan edellytyksistä ja tavoitteista lähtien. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus pitää sisällään seuraavat opintokokonaisuudet:

Tiedolliset valmiudet
Äidinkieli ja viestintä, matematiikka ja tietotekniikka)
Yhteiskuntavalmiudet
Työtaidot ja ammattiopinnot
Vuorovaikutustaidot
Toiminnalliset perusvalmiudet ja elämänhallinta
Motoriset taidot
Päivittäistoiminnot ja asumisvalmennus
Vapaa-ajan taidot
Elämänhallinta
Vapaasti valittavat opinnot

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen laajuus on 40–120 opintoviikkoa.

1.2 KOULUTUKSEN KOHDERYHMÄ

Koulutuksen kohderyhmä on vaikeavammaiset peruskoulunsa päättäneet henkilöt, joilla on vaikea kehitysvamma, autismi tai voimakasta haasteellista käyttäytymistä. Opiskelijat ovat käyneet peruskoulunsa EHA2- tai EHA1 opetussuunnitelman mukaan.

1.3 KOULUTUKSEN TAVOITTEET

Koulutuksen tavoitteena on yksilöllinen kuntoutus sekä opiskelijoiden harjaannuttaminen työelämätaitojen osalta. Keskeinen tavoite on tukea opiskelijan omatoimisuutta, siten että asioita ei tehdä hänen puolestaan, vaan hän saa itse osallistua kykyjensä ja mahdollisuuksiensa mukaan omaan elämäänsä. Omatoimista suoritusta arvostetaan, vaikka se vie mahdollisesti enemmän aikaa kuin puolesta tekeminen. Opiskelijan yksilölliset kuntoutuksen tarpeet, elämänhallinta sekä ammatilliset perusvalmiudet suunnitellaan opintojen aikana. Jokaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jossa määritellään kunkin opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet opinnoille (liite 1). Opintokokonaisuuksien laajuudet määräytyvät yksilöllisesti opiskelijan valmiuksista riippuen, jotka kirjataan opintokorttiin.

Opintojen aikana opiskelijaa harjaannutetaan yhteiskunnan ja työyhteisön jäsenyyteen. Työelämän tiedot ja taidot harjaantuvat koulutuksen aikana erilaisissa käytännön työtehtävissä. Opiskelijaa kannustetaan ottamaan mahdollisimman itsenäisesti vastuuta omasta elämästään.

1.4 KUNTOUTUKSELLISET TUKITOIMET

Kokonaiskuntoutukseen kuuluu erityisopetukseen integroitava fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kuntoutus. Kokonaiskuntoutuksen tavoitteena on tukea osallisuutta yhteiskunnan eri toimintoihin. Kuntoutuminen on prosessi, joka ylläpitää ja vahvistaa saavutettua selviytymisen tasoa tai auttaa löytämään uusia valmiuksia fyysiseen, toiminnalliseen ja sosiaaliseen selviytymiseen.

Kunkin opiskelijan kuntoutukselliset tavoitteet laaditaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen verkostonsa kanssa. Yhteistyössä asetetut tavoitteet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Kokonaiskuntoutuksellista prosessia toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä. Erilaiset terapiat tukevat opiskelijoiden kehitystä ja oppimista.

Opiskelun alkuvaiheessa kartoitetaan opiskelijan mahdollisten apuvälineiden, hoitokontaktien ja muiden tukitoimien tarve. Kartoituksen perusteella opiskelijalle järjestetään tarvittavat tukitoimet ja sovitaan näiden kustantamisesta.

1.5 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

1.5.1. Oppimisenäkemys

Koulutuksen lähtökohtana on usko jokaisen elinikäiseen mahdollisuuteen oppia ja kehittyä. Keskeistä on opiskelijan valintojen kunnioittaminen ja elämäntilanteen huomioiminen. Opetuksessa sovelletaan behavioristista, konstruktivistista ja kokemuksellista oppimista. Oppimisympäristöt tulee järjestää mahdollisimman selkeiksi tarkkaavaisuuden suuntaamisen helpottamiseksi olennaiseen. Keskeistä opetuksen järjestämisessä on löytää jokaiselle keino kommunikoida tai kehittää edelleen käytössä olevaa vaihtoehtoista kommunikaatiomenetelmää, joita ovat mm. puhetta tukevat viittomat, erilaiset kuvat, puhelaitteet esim. yhden tai useamman viestin kommunikaattorit ja tietokone tai esineviestit.

1.5.2. Opetusmenetelmät

Opetuksessa huomioidaan toistojen tärkeys pysyvien oppimistulosten aikaansaamiseksi. Opetuksen sisäistäminen ja ymmärtäminen on opettajien asioiden määrää tärkeämpää. Opetuksessa keskeistä on pyrkimys oppimisen järjestämiseen arkipäiväisissä tilanteissa ja ympäristöissä. Käytettäviä opetusmenetelmiä ovat mm. Teacch, Theraplay, Adolfson, Knill, Aapelus ja Pecs.

Opetus suunnitellaan ja toteutetaan niin, että kaikki opiskelijan kanssa työskentelevät henkilöt tietävät opiskelijan tavoitteet ja keinot niihin pyrkimiseksi, jolloin aikaan saadaan yhdenmukaiset toimintatavat.

1.6 OPISKELIJAN ARVIOINTI

Arvioinnin tavoitteena on opiskelijan oppimisen tukeminen. Arvioinnilla pyritään vahvistamaan opiskelijan minäkuva ja lisäämään opiskelumotivaatiota. Tärkeää arvioinnissa on se, että opiskelijalle muotoutuu realistinen kuva itsestään ja osaamisestaan. Opiskelija asettaa mahdollisuuksien mukaan myös itselleen tavoitteita. Tavoitteiden saavuttamisesta keskustellaan säännöllisin väliajoin opiskelijan, hänen vanhempiansa ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Jos oppilas ei kykene asettamaan itselleen tavoitteita, tavoitteet laaditaan yhdessä opiskelijan koulun ulkopuolisen verkoston kanssa.

1.6.1 Jatkuva arviointi

Arvioinnin tulee olla jatkuvaa vuorovaikutukseen perustuvaa oppimisen seuraamista, jolla pyritään tuottamaan tietoa opiskelijan osaamien tietojen, taitojen ja henkisen kehityksen

edistymisestä. Opiskelijan edistymistä verrataan aina hänen omaan kehittymiseensä. Jatkuvan palautteen antamiseen tulee osallistua koko henkilökunnan.

1.6.2. Sanallinen arviointi

Arvioinnissa käytetään viisiportaista sanallista arviointia. Tarvittaessa arviointia täydennetään kirjallisella liitteellä. Sanallisen arvioinnin antamisesta vastaa kunkin opintokokonaisuuden opettaja, mutta tärkeää on kuulla myös muuta henkilökuntaa. Arviointiasteikko on seuraavanlainen: Itsenäisesti, osittain itsenäisesti, ohjattuna, avustettuna ja jatkuva tuki. Määritelmät kunkin arvosanan saamiseksi löytyy opintokokonaisuuskohtaisesti opetussuunnitelmasta kunkin oppiaineen tavoitteiden yhteydestä.

1.6.3. Itsearviointi

Itsearviointi on yksi opintojen arvioinnin muoto. Itsearviointiin tukena voidaan käyttää kuvia ja muita vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Itsearviointiin harjoittelu voidaan aloittaa yksittäisen tehtävän onnistumisen arvioinnista ja edetä sitten opiskelijan edellytysten mukaan laajempien kokonaisuuksien arviointiin (esimerkiksi oma kouluviikko).

2. KOULUTUKSEN OPINTOKOKONAISUUDET JA ARVIOINTIPERUSTEET

2.1. TIEDOLLISET VALMIUDET

2.1.1. ÄIDINKIELI JA VIESTINTÄ	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none">1. Joukkoviestintävälineiden käyttö (lehdet, televisio ja radio)<ul style="list-style-type: none">- Opiskelija perehtyy eri joukkoviestintävälineiden käyttöön omien edellytystensä mukaisesti- tavoitteena ajankohtaisten asioiden seuraaminen ja tiedonhankinta joukkoviestintävälineitä apuna käyttäen2. Itseilmaisu (puhe tai vaihtoehtoinen kommunikaatiokeino)<ul style="list-style-type: none">- oman mielipiteen kertominen- merkityksellinen ja tilanteeseen sopiva kommunikaatio- draamaharjoitukset ja esiintyminen- puhelimen käytön harjoitukset- omaan itseensä liittyvien tapahtumien kerronta3. Luku- ja kirjoitustaidon alkeet opiskelijan omien edellytysten mukaisesti4. Tiedon vastaanottamiskyky<ul style="list-style-type: none">- annettujen ohjeiden ymmärtäminen- luetun ymmärtäminen

	<p>5. Kirjallisuuteen tutustuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - harjoitella etsimään ja löytää itseä kiinnostavaa kirjallisuutta - keskittymiskyvyn lisääminen tarinoiden kuuntelussa <p>6. Esiintymistaidon harjoittelu</p> <ul style="list-style-type: none"> - pienimuotoiset esitelmät 	
<p>TOTEUTTAMIS- TAVAT</p>	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelynä - ohjatut keskusteluharjoitukset - tiedon vastaanottamiseen ja ymmärtämiseen liittyvät harjoitukset <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Selkokielineen kirjallisuus (esimerkiksi Selkouutiset) - Soveltuvat videot, tv- ja radio-ohjelmat - Äänikirjat - Internetistä löytyvät materiaalit 	
<p>OSAAMISEN TA- SOT:ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija pystyy lukemaan tai tulkitsemaan opasteita, joukkoviestintävälineitä ja tekstejä siten, että ymmärtää viestien, ohjelmien ja tekstien sisällön. Opiskelijan itseilmaisuu on monipuolista ja hän omaa hyvät keskustelu- ja</p>	

	kuuntelutaidot (myös korvaavat kommunikaatiokeinot).	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	Opiskelija osaa tuoda esille tärkeitä asioita itsestään ja pyytää tarvittaessa apua. Tekstien ja joukkoviestintävälineiden sisältöjen ymmärtämisessä opiskelijaa tarvitsee tukea. Esiintyminen toisille vaatii vielä harjoittelua.	
OHJATTUNA	Opiskelija vastaa pyydettyä hänelä esitettyihin kysymyksiin. Ryhmässä tapahtuviin harjoituksiin opiskelija tarvitsee ohjausta, esimerkiksi oman vuoron odottamisessa. Opiskelija pystyy ohjatusti seuraamaan joukkoviestintävälineitä ja tulkitsemaan niiden sisältöjä. Opiskelija pystyy ohjattuna laatimaan pienimuotoisen esitelmän ja esittämään sen ryhmälle.	
AVUSTETTUNA	Opiskelijan itseilmaisuus on hyvin rajallista ja hänellä on vaikeuksia ymmärtää toisten lähettämiä viestejä. Opiskelija vetäytyy toisinaan syrjään keskustelutilanteista ja tarvitsee apua oman kommunikaation tuottamiseen, esimerkiksi kuvallisten vastausvaihtoehtojen antaminen.	
JATKUVA TUKI	Opiskelija ei pysty itsenäisesti tuottamaan mitään viestiä. Opiskelija ei pysty toimimaan ohjeiden mukaisesti, vaan tarvitsee jatkuvaa tukea harjoitusten suorittamisessa.	

2.1.2. MATEMATIIKKA

TAVOITTEET

1. Kokojen ja muotojen tunnistaminen sekä luokittelutaidot

- Pisin-lyhyin, kevyin-painavin, ensimmäinen-viimeinen jne.
- Kolmio, neliö ja ympyrä
- Värit

2. Matemaattisten peruskäsitteiden tunnistaminen ja niiden harjoittelu omien edellytysten mukaan

- Numeroiden ja lukumäärien tunnistaminen/ nimeäminen
- Yhteen- ja vähennyslaskun alkeet

3. Mittaaminen

- Pituusmitat (km, m ja cm)
- Painomitat (kg ja g)
- Tilavuusmitat (l ja dl)
- Miksi jotakin mitataan ja millä mitalla
- Mikä on enemmän mikä vähemmän
- Mittojen harjoittelu omien edellytysten mukaisesti

4. Raha

- Tunnistaa käytössä olevat rahat
- Kolikon ja setelin ero
- Rahan käytön harjoittelu

	<p>5. Ajan hahmottaminen omien edellytysten mukaisesti</p> <ul style="list-style-type: none"> - kellonajat - kalenteri 	
<p>TOTEUTTAMIS- TAVAT</p>	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelynä - toiminnalliset arkeen liittyvät käytännön harjoitukset <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - matemaattisia taitoja harjaannuttavat cd-rom -ohjelmat - pelit - konkretisoivat välineet - mitat 	
<p>OSAAMISEN TA- SOT:ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija suorittaa peruslaskutoimituksia itsenäisesti. Opiskelija tunnistaa rahat ja osaa arvioida hintoja. Opiskelija ymmärtää ja osaa käyttää kelloa ja kalenteria. Opiskelija ymmärtää mittaamisen perusteet ja osaa käyttää eri mittausvälineitä.</p>	

OSITTAIN ITSENÄISESTI	Opiskelija osaa suorittaa osan laskutoimituksista itsenäisesti. Opiskelija osaa tehdä yksinkertaisia lajittelu- ja vertailutehtäviä itsenäisesti. Opiskelija osaa ilmoittaa kellonajan, mutta ei ymmärrä sen merkitystä. Opiskelija tunnistaa rahat, mutta ei ymmärrä niiden arvoa. Opiskelija hallitsee joidenkin mittojen käytön itsenäisesti.	
OHJATTUNA	Opiskelija osaa ohjattuna tehdä yksinkertaisia laskutehtäviä. Opiskelija tarvitsee vielä harjaantumista ajan ja rahan hahmottamisessa, hän omaa kuitenkin jo orastavia taitoja. Opiskelija osaa ohjatusti käyttää eri mittausvälineitä.	
AVUSTETTUNA	Opiskelija tuntee joitakin lukuja ja niiden lukumäärävaastavuuksia. Opiskelija tuntee joitakin muotoja. Opiskelija pystyy avustettuna suoriutumaan lajittelutehtävistä ja mittaamisesta.	
JATKUVA TUKI	Opiskelija harjoittelee tuettuna muotojen ja kokojen erotelua. Hän harjoittelee tuetusti lajittelutaitoja. Opiskelija tarvitsee tukea eri ajanmääreiden hahmottamisessa ja mittausvälineiden käytössä. Opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen tai motoristen ongelmien vuoksi.	

2.1.3 TIETOTEKNIikka

TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none">1. Koneen avaaminen ja sulkeminen2. Hiiren tai muun ohjaustavan käytön harjoittelu (esim. erilaiset painikkeet tai kosketuskuvaruutu)3. Tietokoneen käyttö oppimisen apuvälineenä (esimerkiksi kuntouttavat cd-rom ohjelmat)4. Tietokoneen käyttö kommunikaation apuvälineenä5. Internetin käyttöön tutustuminen	
TOTEUTTAMIS- TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none">- opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelynä opiskelijoiden yksilöllisistä kyvyistä riippuen <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none">- soveltuvat kuntouttavat cd-rom ohjelmat ja Internetistä löytyvät harjoitukset (www.papunet.net)- kommunikaation apuvälineet <p>tietokoneen vaihtoehtoiset hallintalaitteet ja muut apuvälineet</p>	

<p>OSAAMISEN TASOT: ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija osaa itsenäisesti avata ja sulkea tietokoneen. Hän osaa itsenäisesti käynnistää cd-romohjelman ja suorittaa annetut tehtävät ilman ohjausta. Opiskelija osaa itsenäisesti mennä Internetiin ja löytää itselleen soveltuvat/ pyydetyt sivut.</p>	
<p>OSITTAIN ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija tarvitsee jonkin verran ohjausta tietokoneen käytössä ja annettujen tehtävien suorittamisessa. Hänellä on kuitenkin käsitys siitä mitä kulloisessakin vaiheessa tulisi tehdä, mutta ei kykene muistamaan kaikkia työvaiheita itsenäisesti.</p>	
<p>OHJATTUNA</p>	<p>Opiskelija tarvitsee sanallista ohjausta tai ei-sanallisia vihjeitä tietokoneen käytössä. Hän pystyy kuitenkin fyysisesti suoriutumaan itsenäisesti eri toiminnoista saadessaan ohjausta.</p>	
<p>AVUSTETTUNA</p>	<p>Opiskelija tarvitsee fyysistä tukea suoriutuakseen tietokoneen käyttöön liittyvistä tehtävistä. Hän tarvitsee apua tietokoneen käynnistämiseen ja sulkemiseen sekä ohjelmien avaamiseen.</p>	
<p>JATKUVA TUKI</p>	<p>Opiskelija ei suoriudu itsenäisesti mistään tietokoneen käyttöön liittyvästä tehtävästä. Opiskelija saattaa vierastaa tietokoneen käyttöä työvälineenä tai hänen fyysiset ominaisuutensa rajoittavat tietokoneen käyttöä.</p>	

2.2. YHTEISKUNTAVALMIUDET	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kansalaisen oikeuksien ja velvollisuuksien läpikäyminen opiskelijan edellytysten mukaisella tavalla 2. Suomalaisen tapakulttuurin käsitteleminen, ravintolakäyttäytyminen 3. Yksilön kannalta tärkeisiin yhteiskunnan palveluihin tutustuminen 4. Liikennesääntöjen läpikäyminen opiskelijan edellytysten mukaisella tavalla ja niiden noudattamisen harjoittelu käytännön tilanteissa 5. Itsenäisen liikkumisen harjoittelu, koulun tiloissa ja koulun ulkopuolella, sekä muualla yhteiskunnassa huomioiden opiskelijan kyvyt 6. Julkisten kulkuvälineiden käytön harjoittelu 7. Rahan merkitys, kuluttajana oleminen ja pankki-palveluiden käyttöön tutustuminen 8. Asioinnin harjoittelu <p>Erilaisten symbolien tunnistaminen (kuten WC, Info ja hätätie)</p>
TOTEUTTAMIS-TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelynä luokassa tai luokan ulkopuolella - luennot ja tehtävät

	<ul style="list-style-type: none"> - tutustumiset ja vierailut - käytännön asiointiharjoitukset - draamaharjoitukset - liikenteessä liikkuminen (liikkumisen apuvälineiden käytön harjoittelu) - sosiaalisten tarinoiden käyttö <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kuvastruktuurien käyttö eri harjoittelutilanteisiin (ennakointi tärkeää) - selkokieliset materiaalit suomalaisesta yhteiskunnasta, sen pyhäpäivistä ja tavoista esim. www.papunet.net - kuvalliset / sanalliset ostoslistat 	
<p>OSAAMISEN TASOT: ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija osaa toimia erilaisissa asiointitilanteissa itsenäisesti. Hän ymmärtää jalankulkijoita ja pyöräilijöitä koskevat liikennesäännöt ja osaa liikkua kaupungilla ilman ohjausta. Opiskelija tuntee suomalaisen tapakulttuurin.</p>	
<p>OSITTAIN ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija suoriutuu asiointitilanteista osittain itsenäisesti. Hän osaa kulkea lähes itsenäisesti kaupungilla ja ymmärtää tutuimmat liikennesäännöt.</p>	

OHJATTUNA	Opiskelija suoriutuu sanallisella tai ei-sanallisella ohjauksella erilaisista asiointitilanteista. Hän osaa liikkua kaupungilla ohjeitten avulla. Opiskelija pystyy saadessaan ohjeita käyttäytymään tilanteisiin kuuluvalla tavalla.	
AVUSTETTUNA	Opiskelija tarvitsee fyysistä tukea suoriutuakseen asiointitilanteista ja kaupungilla liikkumisesta. Hänellä on kuitenkin taitoja suorittaa joitakin asiointin osa-alueita ohjatusti tai osittain itsenäisesti. Opiskelija tarvitsee apua käyttäytyäkseen tilanteisiin kuuluvalla tavalla – pelkkä sanallinen tai ei-sanallinen ohjaus ei riitä.	
JATKUVA TUKI:	Asiointitilanteissa ja kaupungilla liikuttaessa opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea. Opiskelija saattaa vierastaa uusia ympäristöjä ja tilanteita, joka ilmenee häiriökäyttäytymisenä. Opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea koulun ulkopuolella liikuttaessa.	

2.3. TYÖTAIDOT	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eri ammatteihin ja aloihin tutustuminen 2. Työelämän pelisääntöihin perehtyminen (työpaikkakäyttäytyminen, työvälineistä huolehtiminen, työn loppuun saattaminen, huolellisuus jne.) 3. Työturvallisuuden läpikäyminen eri tehtävissä 4. Työelämä tietous opiskelijan taitojen mukaan <ol style="list-style-type: none"> a. työntekijän ja työnantajan velvollisuudet ja oikeudet b. tuettu työ ja avotyö 5. Työn merkityksen oivaltaminen elämänkulussa 6. Oman työn arviointi
TOTEUTTAMIS- TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luennot ja tehtävät - vierailut erilaisilla työpaikoilla - käytännön harjoittelu työpaikoilla <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - erilaiset työelämä tietoutta ja työturvallisuutta käsittelevät selkomateriaalit

	<ul style="list-style-type: none"> - kuvien käyttö opetuksen tukena - soveltuvat pelit tai cd-rom ohjelmat 	
OSAAMISEN TASOT: ITSENÄISESTI	Opiskelija ymmärtää työn merkityksen. Hän osaa käyttää työtehtävissään toivotulla tavalla ja suoriutuu itsenäisesti annetuista tehtävistä. Opiskelija tuntee omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa ammatteja koskien, ja ehdottaa itseään kiinnostavia työharjoittelupaikkoja. Hän osaa arvioida työnsä onnistumista.	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	Opiskelija suoriutuu osasta hänelle annetuista työtehtävistä itsenäisesti ja osaa käyttää joitain työvälineitä tarkoituksenmukaisesti ilman ohjausta. Opiskelija taitaa osan työelämään liittyvistä pelisäännöistä. Hän kuitenkin tarvitsee ohjausta työpäivän aikana. Tunnistaa jonkin verran omia vahvuuksiaan työntekijänä ja itselle soveltuvia työtehtäviä.	
OHJATTUNA	Opiskelija pystyy suoriutumaan hänelle annetuista työtehtävistä sanallisen tai ei-sanallisen ohjauksen avulla. Hän pystyy ohjattuna noudattamaan työelämän pelisääntöjä. Opiskelija osaa ohjattuna arvioida omia työelämätaitojaan.	

AVUSTETTUNA	Opiskelija tarvitsee fyysistä tukea suoriutuakseen annetuista työtehtävistä. Opiskelijan oma työtaitojen arviointi on vielä hyvin puutteellista. Opiskelijalla ei ole selkeää kuvaa eri ammateista tai niiden sisällöistä.	
JATKUVA TUKI:	Opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea työtehtävien suorittamisessa. Hänen toimintansa on hyvin lyhytjännitteistä. Opiskelijalla ei ole kykyä arvioida oman työnsä jälkeä. Työelämätietous ja työelämän pelisäännöt ovat opiskelijalle epäselviä.	

2.4. VUOROVAIKUTUSTAITOJEN

TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none">1. Itseilmaisun kehittäminen (tarvittaessa vaihtoehtoisin kommunikaatiokeinoin)2. Ihmisten kanssakäymiseen liittyvien tapojen harjaannuttaminen (tervehtiminen, anteeksi pyytäminen, avun pyytäminen jne.) ja asianmukainen käytös erilaisissa tapahtumissa / juhlissa. Tunteiden tunnistaminen ja niiden ilmaisu hyväksyttävällä ja iänmukaisella tavalla3. Sääntöjen noudattaminen ja oman vuoron odottaminen4. Toisten huomioon ottaminen5. Ihmisten tasavertaisuuden ja oman erilaisuuden käsittely (kehitysvammaisuus, autismi, aistivammat jne.)6. Seksuaalisuuden ja rakastumisen käsittely ja hyväksyttävät tavat näiden ilmaisemisessa	
TOTEUTTAMISTAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none">- keskusteluharjoitukset- yksilö-ryhmä- ja parityöskentely- pelaaminen yhdessä- draamaharjoitukset- musiikki- ja tanssituokiot- luennot ja tehtävät <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none">- lautapelit- kuvat	

	<ul style="list-style-type: none"> - tarinat - videot - soittimet 	
OSAAMISEN TASOT: ITSENÄISESTI	Opiskelija osaa kommunikoida itsenäisesti erilaisissa kanssakäymistilanteissa. Hän käyttäytyy iänmukaisella ja asiaankuuluvalla tavalla erilaisissa tilanteissa. Opiskelija hakeutuu aktiivisesti toisten seuraan ja nauttii sosiaalisista tilanteista.	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	Opiskelija on melko oma-aloitteinen kommunikaatiossaan, mutta tarvitsee ajoittain tukea joissain vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija käyttäytyy pääsääntöisesti tilanteisiin sopivalla tavalla ja iänmukaisesti, mutta tarvitsee joskus ohjausta asialliseen käytökseen. Opiskelija nauttii toisten kanssa toimimisesta.	
OHJATTUNA	Opiskelija tarvitsee kommunikaatiotilanteissa ja käyttäytymissä sääntöjen noudattamisessa sanallista ohjausta tai ei-sanallisia vihjeitä. Ohjattuna opiskelija pystyy osallistumaan erilaisiin ryhmätilanteisiin, kuten seurapelien pelaamiseen.	

<p>AVUSTETTUNA</p>	<p>Opiskelija osallistuu vuorovaikutustilanteisiin avustettuna. Hänen keskittymisensä herpaantuu herkästi meneillään olevasta tilanteesta ja hän tarvitsee tukea keskittymiskyvyn ylläpitämiseen. Opiskelija tarvitsee runsaasti tukea käyttäytyäkseen asiallisella tavalla eri tilanteissa.</p>	
<p>JATKUVA TUKI</p>	<p>Opiskelija tarvitsee viestien tuottamiseen jatkuvaa tukea. Hän ei osaa vielä käyttäytyä hyväksyttävällä ja iänmukaisella tavalla erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.</p> <p>Eriaisissa ryhmätilanteissa opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea, esimerkiksi seurapelien pelaaminen.</p>	

2.5. TOIMINNALLISET PERUSVALMIUDET JA ELÄMÄNHALLINTA

2.5.1 MOTORISET TAIDOT	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none">1. Opiskelija hahmottaa kehonsa kokonaisuutena ja sen eri osat ja niiden liikkeet.2. Opiskelija oppii kontrolloimaan omaa kehoaan (liike ja pysähtyminen, tasapaino, voiman käyttö, koordinaatiotaito, silmän ja käden/jalan yhteistyö ja puoleisuuden harjaannuttaminen).3. Opiskelijan avaruudellisen hahmottamisen kehittäminen (etäisyyksien arvioiminen ja liikkuminen ympäristössä)4. Opiskelijan hienomotoristen taitojen harjaannuttaminen5. Itsenäinen liikkuminen mahdollisia apuvälineitä apuna käyttäen (sähköpyörätuoli, pyörätuoli, kävelyteline jne.)6. Opiskelija kykenee toimimaan yhteistoiminnallisissa tilanteissa ottamalla muut ryhmän jäsenet huomioon (esim. joukkuepelit)7. Tutustuminen uusiin liikuntamuotoihin
TOTEUTTAMIS-TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none">- yksilö- ja ryhmäharjoitteet- liikuntaleikit ja -pelit- liikuntavälineisiin ja liikuntaharrastuspaikkoihin tutustuminen- tilassa liikkuminen (avaruudellinen hahmottami-

	<p>nen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - musiikki- ja rytmiliikunta sekä tanssi - rentoutumisharjoitukset - liikenteessä liikkuminen - hienomotoriset harjoitteet (käsillä tekeminen) - arkipäivän toiminnalliset tilanteet <ul style="list-style-type: none"> - Opetusmateriaalit: - motorisia taitoja harjoittavat erikoisvälineet (esim. tasapaino- ja koordinaatiovälineet) - karkeamotoriset harjoitusvälineet (pallot, jumppanauha, keppi, vanne ym.) - hienomotoriset harjoitusvälineet - aistitoimintoja stimuloivat välineet, esim. taktuaaliset materiaalit 	
OSAAMISEN TÄSÄITSENÄISESTI	<p>Opiskelija hahmottaa hyvin eri kehonosat ja osaa liikkua tilassa kehoaan monipuolisesti käyttäen. Opiskelija on oma-aloitteinen ja kiinnostunut monipuolisesta liikkumisesta ja kokeilee mielellään uusia ja vieraampiakin liikuntamuotoja. Opiskelija pystyy toimimaan yhteistoiminnallisissa tilanteissa ottaen muut ryhmän jäsenet ja annetut ohjeet huomioon. Hienomotorisia taitoja vaativat tehtävät sujuvat hyvin</p>	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	<p>Opiskelija hahmottaa suurimman osan kehonosistaan ja kykenee liikkumaan melko monipuolisesti. Opiskelija pitää liikunnasta mutta tarvitsee toisinaan kannustusta kokeillakseen uusia liikuntamuotoja. Opiskelija tarvitsee satunnaisesti ohjausta yhteistoiminnallisissa tilanteissa ottaakseen muut ryhmän jäsenet ja annetut ohjeet huo-</p>	

	<p>mioon. Hienomotorisia taitoja vaativat tehtävät sujuvat pääasiassa ilman ohjausta.</p>	
OHJATTUNA	<p>Opiskelija tarvitsee ohjausta tunnistaakseen kehonsa kokonaisuutena ja sen osia. Hän kykenee liikkumaan verbaalisen ohjauksen avulla tai mallista katsomalla. Opiskelija liikkuu mielellään, mutta tarvitsee kannustusta ja tukea uusia ja haastavampia harjoitteita suorittaessa. Opiskelija tarvitsee ohjausta pystyäkseen toimimaan yhteistoiminnallisissa tilanteissa. Hienomotoriikkaa vaativissa tehtävissä tarvitsee sanallista tai kuvallista ohjausta.</p>	
AVUSTETTUNA	<p>Opiskelija omaa vaikeita fyysisiä rajoitteita tai vaikeuksia liikkumisen, kehonhahmotuksen, tasapainon ja koordinaatiokyvyn osa-alueilla sekä hienomotoriikkaa vaativissa tehtävissä. Opiskelija on lyhytjänteinen ja tarvitsee avustajan tukea toiminnassa ja toisinaan siirtymätilanteissa. Opiskelija kykenee avustettuna toimimaan yhteistoiminnallisissa tilanteissa.</p>	
JATKUVA TUKI	<p>Opiskelija omaa runsaasti vaikeita fyysisiä rajoitteita tai muita vaikeuksia liikkumisen, kehonhahmotuksen, tasapainon ja koordinaatiokyvyn osa-alueilla sekä hienomotoriikkaa vaativissa tehtävissä. Opiskelija on lyhytjänteinen ja tarvitsee jatkuvasti avustajan tukea toiminnassa ja siirtymätilanteissa.</p>	

2.5.2 PÄIVITTÄISTAITOT JA ASUMISVALMENNUS	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asumisen taitojen kehittäminen 2. Henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisen kehittäminen 3. Ruoanvalmistustaitojen kehittäminen (eineksien käyttö, välipalat..) 4. Asuinympäristön puhtaanapitotaitojen harjaannuttaminen 5. Terveellisten elämäntapojen käsittely/ opettelu 6. Vuorokausirytmien hahmottaminen ja sen mukaan toimiminen 7. Opiskelijan omatoimisuuden lisääminen kaikissa päivittäisissä toiminnoissa 8. Asuin- ja opiskelutovereiden huomioon ottaminen
TOTEUTTAMISTAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päivittäistaitojen ja asumistaitojen eri vaiheiden läpikäynti ennen varsinaista toimintaa kotona/ palvelukodissa (esim. siivousvälineisiin tutustuminen ja niiden käytön harjoittelu) - Palvelukodissa / kotona tapahtuva harjoittelu, sekä muu aidoissa tilanteissa tapahtuva harjoittelu - Yksilöllisesti suunniteltu materiaali opetuksen ja kuntoutuksen tueksi, esimerkiksi kuvalliset ohjeet

	<p>eri työvaiheista.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koulupäivään sisältyvien päivittäistoimintojen (WC- käynnit, ruokailut...) harjoittelu siten, että opiskelijalle annetaan tarvittava määrä aikaa suoriutua mahdollisimman itsenäisesti - Tutustumiskäynnit palvelukoteihin ym. mahdollisiin asumisyksiköihin <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuvamateriaalit - Videot - Strukturoitu opetusmateriaali - Kirjat - Oikeat työvälineet 	
<p>OSAAMISEN TA-SOT: ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija pystyy suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan tehtävän suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin ajan. Hän osaa pyytää apua tarvittaessa, on omaaloitteinen, huomioi annetut ohjeet. Opiskelija selviytyy henkilökohtaisesta hygieniasta itsenäisesti. Opiskelija on kiinnostunut oppimaan lisää ruoan valmistuksesta, vaatehuollosta ja oman ympäristönsä siistimisestä, opiskelija osaa siirtyä tehtävästä toiseen itsenäisesti.</p>	
<p>OSITTAIN ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija on osittain oma-aloitteinen, mutta tarvitsee satunnaisesti tukea ja ohjausta annetun tehtävän suorittamisessa. Opiskelija osaa suorittaa tehtäviä mekaanisesti, mutta tehtävän liittäminen laajempaan kokonaisuuteen vaatii ohjausta ja harjoittelua. Opiskelija tarvitsee vielä ohjausta päivittäisten tehtävien huolellisessa suun-</p>	

	nittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	
OHJATTUNA	Opiskelija pystyy ajoittain suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Hän tarvitsee ohjausta tehtävien suorittamisessa sekä toiminnasta toiseen siirtymisessä. Opiskelija tarvitsee ohjausta henkilökohtaisen hygienian huolehtimisessa ja ruoan valmistuksessa. Ohjaaminen on sanallista, kuvallista tai mallin näyttämistä, varsinkin tehtävän aloittamisessa. Opiskelija hallitsee mekaanisesti eri tehtävävaiheet, mutta siirtyminen vaiheesta toiseen tuottaa vaikeuksia. Opiskelija tarvitsee vielä muistuttamista suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan.	
AVUSTETTUNA	Opiskelija tarvitsee fyysistä apua ja/tai sanallista tukea koko annetun tehtävän ajan. Hän on vielä lyhytjänteinen ja tarvitsee apua tehtävästä toiseen siirtymisessä. Opiskelija tarvitsee apua pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokailussa ja vessassa käynneissä. Hän tarvitsee mallin tai konkreettisen avun suoriutuakseen annetuista tehtävistä. Ruoanvalmistus ja ympäristön siisteydestä huolehtiminen onnistuvat jatkuvan ohjaamisen ja mallin näyttämisen avulla.	
JATKUVA TUKI	Opiskelija saa tukea kaikissa päivittäistoiminnoissa ja hän tarvitsee kokoaikaista avustamista. Jatkuva tuki on tarpeen myös asumistaidoissa.	

2.5.3 VAPAA-AJAN TAIDOT	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opiskelija hahmottaa työn ja vapaa-ajan eron 2. Opiskelija osaa viettää opiskelun/työn lomassa sovittuja taukoja 3. Tutustutaan eri vapaa-ajan viettomahdollisuuksiin 4. Opiskelija osaa tehdä valintoja vapaa-ajanvieton suhteen 5. Jokaiselle opiskelijalle pyritään löytämään itselleen sopiva harrastus 6. Tavoitteena on, että opiskelija kiinnostuisi myös liikunnasta vapaa-ajanharrastuksena ja löytäisi itselleen mieluisan liikuntatavan 7. Tavoitteena on, että valittu harrastus säilyisi ja opiskelijaa tuettaisiin harrastuksessaan pitkäjänteisyyteen
TOTEUTTAMIS-TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opettajan ohella myös opiskelijan verkosto osallistuu vapaa-ajan taitojen ohjaukseen - Opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelyinä

	<ul style="list-style-type: none"> - Erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin tutustuminen/ - vierailut (liikunta, musiikki, tanssi, kirjasto) <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Selkokielineen kirjallisuus ja lehdet - Videot - Oman opiskelu-/ kotipaikkakunnan harrastusmahdollisuudet 	
OSAAMISEN TA-SOT:ITSENÄISESTI	<p>Opiskelija osaa käyttää vapaa-aikaansa oikein ja ymmärtää, että työn vastapainona vapaa-aikaa käytetään leppäämiseen, rentoutumiseen ja harrastuksiin. Opiskelijalla on hyvät valmiudet itsenäiseen vapaa-ajan viettoon. Opiskelija osaa nauttia vapaa-ajasta niin yksin kuin toistenkin seurassa.</p>	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	<p>Opiskelija on osittain oma-aloitteinen, hän tarvitsee satunnaisesti tukea ja ohjausta valitussa harrastuksessa toimimisessa. Hän osaa siirtyä toiminnosta toiseen melko itsenäisesti. Opiskelija osaa viettää vapaa-aikaa lähes itsenäisesti niin yksin kuin seurassakin.</p>	
OHJATTUNA	<p>Opiskelija osoittaa mielenkiintoa joihinkin harrastuksiin. Hän tarvitsee ohjausta harrastuksen aloittamisessa. Opiskelija pystyy ajoittain suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan toimintojen ajan. Hän tarvitsee jonkin verran ohjausta toiminnan aikana sekä toiminnasta toiseen siirtymisessä.</p>	

<p>AVUSTETTUNA</p>	<p>Opiskelija ei pysty itse hahmottamaan vapaa-aikaa ja eri harrastusmahdollisuuksiaan. Opiskelija jää helposti passiivisena omiin oloihinsa. Hän tarvitsee selkeää ohjausta ja struktuuria vapaa-ajan toiminnalleen. Opiskelijalla on fyysisiä rajoitteita, jotka rajoittavat itsenäistä suoriutumista harrastuksissa. Opiskelija pystyy harrastamaan jotakin avustettuna.</p>	
<p>JATKUVA TUKI</p>	<p>Opiskelija ei pysty itse hahmottamaan vapaa-aikaa ja eri harrastusmahdollisuuksiaan. Opiskelija jää helposti passiivisena omiin oloihinsa. Hän tarvitsee selkeää ohjausta ja struktuuria vapaa-ajan toiminnalleen. Harrastukseen osallistuminen vaatii jatkuvaa apua ja tukea, esim. fyysisistä rajoitteista johtuen.</p>	

2.5.4 ELÄMÄNHALLINTA

TAVOITTEET

1. Elämänkaaren eri vaiheiden läpikäyminen ja oman elämän käsittely sen kautta.
2. Oman minäkuvan vahvistaminen sekä omien voimavarojen ja kehittymistarpeiden tunnistaminen
3. Opiskelija suunnittelee ja arvioi mahdollisuuksiensa mukaisesti omaa tulevaisuuttaan; asumista, sosiaalisia suhteitaan, opiskelua ja työtä.
4. Ihmisten erilaisuuden ymmärtäminen ja eri vamma ryhmien mukanaan tuomien erityispiirteiden läpikäyminen
5. Uusien asioiden kokeileminen ja muutoksiin sopeutumisen harjoittelu
6. Omien opintojen tavoitteiden asettamiseen osallistuminen
7. Eri aikakäsitteiden läpikäyminen ja niiden hahmottaminen omien edellytysten mukaan
8. Tuen tarpeen vähentäminen ja itsenäiseen toimintaan ohjaaminen kaikissa toiminnoissa

<p>TOTEUTTAMIS- TAVAT</p>	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - HOJKS- palaveri- ja muihin omia opintoja koskeviin keskusteluihin osallistuminen mahdollisuuksien mukaan - Opintokäynnit ja vierailut <p>Oppimateriaalit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuvamateriaalit - Videot - Kirjat ja lehdet - Internet 	
<p>OSAAMISEN TA- SOT:ITSENÄISESTI</p>	<p>Opiskelija pystyy suunnittelemaan tulevaisuuttaan. Hän tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittymistä vaativat alueet. Opiskelija kokeilee mielellään uusia asioita ja sopeutuu muutokseen hyvin. Opiskelija hahmottaa eri aikakäsitteet.</p>	
<p>OSITTAIN ITSENÄI- SESTI</p>	<p>Opiskelija pystyy osallistumaan oman tulevaisuuteensa suunnitteluun, omaa taitoja oman elämän valintatilanteissa. Opiskelijalla on melko realistinen kuva itsestään, mutta hän tarvitsee ohjausta kehittymistä vaativien alueiden tunnistamisessa. Opiskelija hallitsee jotkin aikakäsitteet.</p>	

OHJATTUNA	Opiskelija osaa tehdä yksittäisissä omaan elämään liittyvissä asioissa valintoja saadessaan ohjausta sanallisesti tai kuvin. Opiskelija tunnistaa ohjattuna itsessään joitakin vahvuuksia tai heikkouksia. Hän hahmottaa osan aikakäsityksistä. Opiskelija suoriutuu uusissa tilanteissa ohjautusti, ja muutokset aiheuttavat hänelle jonkin verran sopeutumisvaikeuksia.	
AVUSTETTUNA	Opiskelija ei pysty hahmottamaan omia vahvuuksiaan ja kehittymistä vaativia alueita ilman avustajan tukea. Hänellä on vaikeuksia sopeutua muutoksiin. Opiskelija tarvitsee avustajan tukea eri aikakäsitysten hahmottamisessa ja päiväohjelman noudattamisessa.	
JATKUVA TUKI	Opiskelija elää tässä ja nyt tilanteessa, hänen on vaikea orientoitua tulevaan. Opiskelijalle tuottaa huomattavia vaikeuksia sopeutua muutoksiin. Hän tarvitsee jatkuvaa avustajan tukea tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittymistä vaativia alueita.	

2.6. VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	
TAVOITTEET	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tarjota mahdollisuus omien mieltymysten mukaiseen toimintaan 2. Tarjota mahdollisuus kokeilla jotakin uutta 3. Harjoitella valintojen tekemistä tarjolla olevista mahdollisuuksista <p>Elämysten ja uusien oppimiskokemusten saaminen</p>
TOTEUTTAMIS- TAVAT	<p>Opetusmenetelmät:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opetus tapahtuu ryhmä-, pari- ja yksilötyöskentelynä - valittavia kursseja voivat olla esimerkiksi seuraavat: <ul style="list-style-type: none"> - musiikki - kuvaamataito - puutyöt - käsityöt - kotitalous - vieraat kulttuurit ja kielet - kauneudenhoito - retkeilytaidot

OSAAMISEN TA-SOT:ITSENÄISESTI	Opiskelija on innostunut valitsemastaan kurssista. Opiskelija pystyy toimimaan ohjeet saatuaan itsenäisesti. Hän pystyy ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan tehtävän suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin ajan. Hän osaa pyytää apua tarvittaessa.	
OSITTAIN ITSENÄISESTI	Opiskelija tarvitsee toiminnassaan toisinaan ohjausta. Hän osaa siirtyä työvaiheesta/toiminnasta toiseen melko itsenäisesti. Opiskelija osaa käyttää ohjeet saatuaan kurssin sisältöön liittyviä välineitä pääasiassa ilman ohjautusti.	
OHJATTUNA	Opiskelija tarvitsee sanallista ja kuvallista ohjausta toimintaan sekä toiminnasta toiseen siirtymisessä. Opiskelija osaa käyttää kurssilla tarvittavia välineitä ohjautusti.	
AVUSTETTUNA	Opiskelija tarvitsee paljon tukea kurssiin liittyvässä toiminnassa. Hän on vielä lyhytjänteinen ja tarvitsee tukea tehtävästä toiseen siirtymisessä. Opiskelija onnistuu käyttämään kurssilla tarvittavia välineitä vain avustettuna, esim. fyysisistä rajoitteista johtuen.	
JATKUVA TUKI	Opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea kurssin toiminnoissa. Hänen huomionsa ei pysy meneillään olevassa toiminnassa ilman jatkuvaa tukea ja opiskelija ei itsenäisesti siirry toiminnasta toiseen. Jatkuva tuen tarve voi johtua myös fyysisistä rajoitteista.	

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus

VALMENTAVA II

HOJKS

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

1. HENKILÖTIEDOT:

Nimi:	Henkilötunnus:	
Osoite:	Puhelin	
Kotikunta:		
Äidin nimi:	Puhelin koti:	Puhelin työ:
Osoite:	sähköpostiosoite:	
Isän nimi:	Puhelin koti:	Puhelin työ:
Osoite:	sähköpostiosoite:	
Huoltaja/t:		
Sisarusten nimet ja syntymävuodet:		
Tilapäishoito:		
Osoite:	Puhelin	
Lisätietoja:		

TIEDONSIIRTOLUPA

Ryhmänohjaaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kuraattori, saa luvallani/luvallamme olla yhteydessä HOJKS:n tekemisen/toteuttamisen kannalta tarpeellisiin viranomaisiin. (L 630 / 1998 § 42 ja L 621 § 29)

KYLLÄ, suostun/suostumme tiedonsiirtoon EI, en suostu /emme suostu tiedonsiirtoon

ALLEKIRJOITUKSET

Päivämäärä	Opiskelijan allekirjoitus	Huoltajan allekirjoitus
	Koulutuspäällikön allekirjoitus	Ryhmänohjaajan (opettaja) allekirjoitus

2. OPISKELIJAN YHTEISTYÖHENKILÖT

Yhteistyöhenkilöt:	Puhelin	Sähköposti
Opettaja:		
Ohjaaja:		
Koulutuspäällikkö:		
Fysioterapeutti:		
Musiikkiterapeutti:		
Toimintaterapeutti:		
Ratsastusterapeutti:		
Lääkäri:		
Puheterapeutti:		
Muut:		

3. TAUSTATIETOA OPISKELIJASTA

Erityisopetus päätös pvm:					
Taustatietoja:					
Opetuksen tavoitteet:					
Ulkopuolinen tuki:					
Allergiat ja ruokavalio:					
Apuvälineet:					
Muut tarvittavat järjestelyt:					
Lukuvuosi:					
Koulukuljetus:					
Koulunkäyntiavustaja					

Perusteet henkilökohtaiselle opetuksen järjestämistä koskevalle suunnitelmalle (Laki 630 / 98, § 20)	HOJKS:n	Opetusryhmä
	Luokituskoodi	☐ pienryhmä
		☐ integroitu

4. LÄHTÖTILANTEEN KUVAUS:

--

5. TUKITOIMET JA TOTEUTUMISEN SEURANTA

Lukuvuosi 20 – 20

Opiskelun tukitoimet, suunnitelma	Toteutunut
-----------------------------------	------------

Lukuvuosi 20-20

Opiskelun tukitoimet, suunnitelma	Toteutunut

Lukuvuosi 20 – 20

Opiskelun tukitoimet, suunnitelma	Toteutunut

6. SUUNNITELMA KOULUN PÄÄTYTTYÄ

--

7. SEURANTA

Päiväys	Läsnä

8. LIITTEET

Liitteiden säilytyspaikka:

ESIMERKKI KAHDEN VUODEN OPINTOJEN AIHEPIIREISTÄ

ENSIMMÄISEN OPINTOVUODEN AIHEPIIRIT

ELOKUU	TUTUSTUMINEN OPISKELUTOVEREIHIN JA HENKILÖKUNTAAN, KOULUUN JA KOULUN YMPÄRISTÖÖN (RYHMÄYTYMINEN)
SYYSKUU	ELÄMÄNKAAREN LÄPIKÄYMINEN, SAMALLA MAHDOLLISUUS KERTOA TOISILLE OMASTA HISTORIASTAAN, PERHEESTÄÄN ESIM. KUVIEN AVULLA. SYKSY VUODENAİKANA, SATO, SÄILÖNTÄ, LEIVONTA MARJAT, SIENET, OMENAT...) HOJKS-KESKUSTELUT
LOKAKUU	VAPAA-AJAN JA OPISKELUN EROTTAMINEN, SYYSLOMA JA LOMAN KUULUMISISTA KERTOMINEN. HARRASTUKSET.
MARRASKUU	TALVI VUODENAİKANA, LIIKENNESÄÄNNÖT (HEIJASTIMEN KÄYTTÖ...)
JOULUKUU	JOULULEIVONNAISET, JOULUKORTIT, JOULULAULUT, MIKSI JA MITEN JOULUA VIETETÄÄN (TAPAKASVATUS)

VUOSI VAIHTUU...

TAMMIKUU	VUOSI VAIHTUU, MUIDEN AIKAKÄSITTEIDEN LÄPIKÄYMINEN HOJKS-KESKUSTELUT
HELMIKUU	YHTEISKUNNAN PALVELUT/ VIERAILUT
MAALISKUU	TERVEELLISET ELÄMÄNTAVAT, HYGIENIAN HOITO, TERVEELLINEN RAVINTO, LIIKUNTA
HUHTIKUU	IHMISTEN ERILAISUUS JA TASA-ARVOISUUS
TOUKOKUU	KEVÄT VUODENAIKANA, JUHLIEN SUUNNIT- TELU JA JÄRJESTÄMINEN (ESIM. VAPPU) LUOKKARETKEN SUUNNITELU/TOTEUTUS

JOKAINEN KUUKAUSI SISÄLTÄÄ MYÖS KALENTERISSA ESIINTYVIEN JUHLAPYHJEN KÄSITTELYN

TOINEN OPINTOVUOSI

ELOKUU	KESÄLOMAN KUULUMISTEN LÄPIKÄYMINEN, KESÄ VUODENAIKANA, TOISEEN OPINTOVUOTEEN ORIENTOITUMINEN, MITÄ OLEN OPPINUT, MISSÄ VOISIN VIELÄ KEHITTYÄ
SYYSKUU	TYÖELÄMÄTIETOUS, ERI AMMATIT/ JATKOMAHDOLLISUUDET KOULUN PÄÄTYTTYÄ, VIERAILUJA/ VIERAILIJOITA HOJKS-KESKUSTELUT
LOKAKUU	TUNTEET JA NIIDEN ILMAISEMINEN, OMA PERSOONANI MISTÄ PIDÄN/ EN PIDÄ ...OMA ULKONÄKÖ/KEHO
MARRASKUU	MIEHEN JA NAISEN EROT, SEKSUAALISUUS. KAUNEUDENHOITO, ESIM. PARTURISSA KÄYNTI, MEIKKAUS, PARRANAJAO
JOULUKUU	JOULULEIVONNAISET, JOULUKORTIT, JOULULAULUT, RAVINTOLASSA ASIOINTI (TAVAT)

VUOSI VAIHTUU...

TAMMIKUU	KIRJALLISUUTEEN TUTUSTUMINEN, ESITELMÄN TEKO OMISTA LÄHTÖKOHDISTA. KIRJASTOSSA ASIOINNIN HARJOITTELUA. HOJKS-KESKUSTELUT
HELMIKUU	MITAT JA MITTAAMINEN OMISTA LÄHTÖKOHDISTA LÄHTIEN (MIKSI MITTOJA TARVITAAN, ERILAISTEN MITTAVÄLINEIDEN KÄYTTÖ...)
MAALISKUU	YMPÄRISTÖN SUOJELU, KIERRÄTTÄMINEN...
HUHTIKUU	ENSIAPU, LÄÄKÄRISSÄ KÄYNNIT, PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ, HUUMEISTA KIELTÄYTYMINEN...
TOUKOKUU	KOULUN JÄLKEISEN ELÄMÄN LÄPIKÄYMINEN, TYÖ, HARRASTUKSET...

JOKAINEN KUUKAUSI SISÄLTÄÄ MYÖS KALENTERISSA ESIINTYVIEN JUHLAPYHIIEN KÄSITTELYN

Tämä opetussuunnitelma on laadittu Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integraation kehittäminen (VAVA) - hankkeen osatehtävänä.

Hankkeen on rahoittanut Itä-Suomen lääninhallitus ja Euroopan sosiaalirahasto (ESR).
Hankkeen toiminta-aika on 1.12. 2005 -30.9.2007.

Opetussuunnitelma löytyy sähköisessä muodossa verkosta osoitteessa
<http://tkk.joensuu.fi/vava>

Työryhmä:

Sanna Kaismala-Makkonen, opettaja, Savon ammatti- ja aikuisopisto, Kuopio

Minna Immonen, opettaja, Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus

Opetussuunnitelman teossa ovat olleet mukana myös:

Mari Honkonen, opettaja, Savon ammatti- ja aikuisopisto, Rautalampi

Pirjo Rahunen, erityisopetuksen koordinaattori, Savon ammatti- ja aikuisopisto

4.2. VKK 2 –opetussuunnitelma ; opiskelijoiden versio

Opetussuunnitelman valmistumisen jälkeen tuli selväksi, että opiskelijat tarvitsevat oman, kuvallisen opetussuunnitelman. Kun lukutaito ei riitä pienaakkosiin ja suureen määrään tekstiä, oli opetussuunnitelma muokattava selkokielelle ja kuvalliseen muotoon. Näin mahdollistui kuvakommunikaatiota käyttävien opiskelijoiden pääsy osallisiksi opiskelemiinsa sisältöihin.

Opetussuunnitelman kuvien teossa otimme huomioon koko Kuopion kehitysvammaisuuden verkoston. Laitimassamme opetussuunnitelmassa on huomioitu se, että peruskoulussa opittu kieli on yhteneväinen myös toisella asteella. Eräällä opiskelijallamme on tietokoneohjelma Clicker 4 kommunikaatiomuotona. Siellä olevia kuvia hyödynnettiin kuvallisen opetussuunnitelman teossa, samoin toimintakeskusten käyttämät kommunikointikuvat ja perusopetuksen harjaantumiskoulun puheterapian kautta tietoomme tulleet kuvat. On järkevää, käytännöllistä ja opiskelijat huomioivaa toimintaa perehtyä ennakkoon hänen verkostonsa käyttämään kommunikaatiomuotoon perusteellisesti.

Opetussuunnitelman kuvat ovat tuntistruktuureissamme ja sosiaalisten tarinoiden viestintäkuvina, niitä käytetään myös reissuvihkoissa kuvakansioissa. Palvelutaloihin ja toimintakeskuksiin olemme tehneet kuvia sekä asumisharjoitteluyksiköihin. Tarkoituksena on, että yhteiskunnassa olisi yhteneväinen kuvakieli, jotta opiskelija osaisi toimia, oli hän missä yksikössä tahansa.

Kuvallinen opetussuunnitelma on saanut laajalti positiivista palautetta ja kiinnostusta ympäri Suomen, varsinkin erityisopetusta järjestäviltä oppilaitoksilta.

Kuvallista opiskelijan osaa opetussuunnitelmasta ei ole vielä sähköisessä muodossa, tarkoituksena on saada se syksyllä sähköisenä pdf-muodossa Vava -hankkeen sivuille. Kuvat tehdään Boardmaker-ohjelmalla, ja kuvat toimivat vain Comp Aidin ohjelmalla. Kokeilimme yhden version opetussuunnitelmaa siten, että pakkasimme Boardmaker-ohjelman kuvat Word-tiedostoiksi, mutta silloin kuvissa olleet tekstit menivät lukukelvottomiksi. Tuloksena on siis leikkaa – liimaa – tekniikalla valmistunut opetussuunnitelma, joka on liitetty tämän kehityshankkeen liitteeksi kirjastokappaleeseen.

5. POHDINTA

Opetussuunnitelman käytön kokeileminen käytännössä sen valmistuttua on kulkenut käsi kädessä koko opetuksen käynnistämisen kanssa. Opetusmenetelmät ovat vaihdelleet opetettavien ainekokonaisuuksien aikana, johon vaikuttaa suunnattomasti opiskelijan kommunikaatiotapa. Opetusta on toteutettu ryhmämuotoisena koko kuuden hengen ryhmän kanssa sekä eriyttynä pienryhmiin kuin myös yksilöllisesti. Kognitiivisten asioiden opettaminen on mahdotonta koko ryhmän ollessa läsnä, tällöin eriyttäminen on perusteltua ja tehokasta. Sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelua on toteutettu koko ryhmän kanssa yhdessä, joka on perusteltua ja välttämätöntä. Myös vaikeimmin vammaisten on opittava ottamaan toiset huomioon eikä totuttava aina olemaan huomion keskipisteenä. Ymmärryksen taso ja kommunikaatiotapa vaatii myös pienryhmää, vaikeasti cp-vammaisen silmät eivät kerta kaikkiaan ehdi huomaamaan nopeasti silmien edessä vilahtavaa viittomaa, kuvat opetuksen tukena sanojen lisäksi ovat heille välttämättömiä. Haasteellisesti käyttäytyvä mutta sanallisella ja kirjallisella ohjauksella toimiva opiskelija turhautuu itseään heikompi tasoista opetettaessa, eriyttäminen on perusteltua. Erään opiskelijan keskittyminen ja asiassa pysyminen on äärettömän lyhytjänteistä, musiikki on hänen oppimiskanavansa. Kotitaloustunnilla laulamme työohjeita ja homma hoituu kuin tanssi vaan. Kaikki nämä edellä esitetyt sisältyvät opetussuunnitelmaan.

Oppilaitoskohtainen opetussuunnitelma on monipuolisempi työväline opettajalle kuin pelkkä valtakunnallinen vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetussuunnitelma, joka oli ohjerunkona opetuksen käynnistämisen alkuaikana. Oppilaitoskohtaisessa opetussuunnitelmassa on selkeästi erilaisia opetusmenetelmiä tarjolla. Myös arviointi on oppiainekohtaisesti kohdennettu niin, ettei se ole ympäröivää ”asia melko hyvin hallussa” vaan arviointiasteikosta näkee selkeästi minkälaista ohjausta tai tukea opiskelija tarvitsee. Yksinkertaistetusti arviointi on osviittana myös henkilöstöresursseille: jos opiskelija tarvitsee jatkuvaa tukea tai pystyy toimimaan avustettuna, on se melko selkeä viesti avustajan tarpeesta. Ohjattuna toimiminen tarkoittaa, että ohjaus on sanallista, kuvallista tai viitottua, mutta opiskelija ei pärjää itsenäisesti.

Kuvallisen opetussuunnitelman sisältämiä kuvia on käytetty opetuksessa mukana havainnollistamassa asioita. Tuntistruktuurit on luotu samaa kuvamenetelmää käyttäen. Sosiaaliset tarinat, kuvallinen kertomus tulevasta toiminnasta, on ollut hyvin tärkeä kommunikaatiomuoto ennakointia opeteltaessa. Samoja opetussuunnitelman kuvia sekä kohdennettuja erikseen muokattuja kuvia on käytetty näissä tarinoissa. Opiskelijan kommunikaatio-viestikansioden ”reissuvihkojen” kuvat ovat kuvallisen opetussuunnitelman satoa. Kuvat ja kommunikaatio onkin kohonnut opetuksessa ensisijaiseksi asiaksi, josta koko opetusta lähdetään toteuttamaan. On luotava kieli, jolla varmistetaan sanoman perille meneminen, vasta sen jälkeen alkaa oppiminen. Kuvallisen opetussuunnitelman sisältämien kuvien levitystä on suunniteltu myös asumisyksiköihin. Kaikissa palvelukodeissa ja perhekodeissa ei ole vielä käytössä kuvakommunikaatiota, vaikka se asukkaiden pääasiallinen kommunikaatiomuoto onkin. Tekemistä riittää tällä saralla.

Kuvallinen opetussuunnitelma on herättänyt kiinnostusta hankkeemme yhteistyöoppilaitoksissa: Sisälähetysseuran oppilaitos, Bowallius ammattiopisto, Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus, Savonlinnan ammattiopisto. Myös tekemämme opintokäyntien aikana esittelemämme kuvallinen opetussuunnitelma sai erittäin paljon kiitosta Keskuspuiston ammattikoulun autismiyksikössä, Aulatyökodissa ja Kehitysvammaliitossa. Omat Jyväskylän erityisopettajaopiskelijajaystäväni ovat antaneet positiivista palautetta. Koen molemmat opetussuunnitelmat onnistuneiksi ja tärkeiksi työvälineiksi, jotka hyödyttävät kaikkia kehitysvammaisten parissa työskenteleviä. Mielestäni kuvallista opetussuunnitelmaa voisi mainiosti hyödyntää myös maahanmuuttajien opetuksessa, opintokokonaisuudet ovat aika yhteneväiset ja kuvakieli on helposti ymmärrettävää. Myös oppitunneille valmistetut kuvalliset selkomateriaalit, esimerkiksi kotitaloustuntien reseptit, on helposti hyödynnettävissä suomen kieltä taitamattomalle, ne kun perustuvat kuvakommunikaatioon.

Opetussuunnitelman liitteessä oleva Hoks-kaavake on luonnosversio. Hankkeen käynnistyessä ensimmäisiä hojks – palavereja varten piti luoda kaavake käyttöön soveltaen ammattiopiston sähköistä kaavaketta. Se ei palvellut kaikilta osin, niinpä opetussuunnitelmassa oleva versio on yhdistelmä perusopetuksen erityisopetuksen hojks-kaavakkeesta yhdistettynä sakkyn:n hojks-kaavakkeeseen. Oppilaitos miettii parhailaan sähköiseen hojks:iin siirtymistä, jolloin mietittäväksi tulee miten siihen sisällyttää VKK 2 hojks.

Opintolinjan käynnistäminen, opetussuunnitelmien luominen ja opetusmateriaalin valmistaminen on kulkenut käsi kädessä koko ajan. Integroituminen tavallisen ammattiotiston muiden linjojen kanssa on lähtenyt hyvin käyntiin. Opiskelijat ovat olleet innokkaita ja tyytyväisiä. Arviointiin liittyvä opintoviikkojen laskeminen tuottaa vielä päänvaivaa todistuksia kirjoitettaessa. Mielestäni seuraava askel olisi luoda valmentava 2 - koulutukselle jonkinlaiset opiskelijaprofiilit.

Tällä hetkellä on katsottava taaksepäin kulunutta lukuvuotta, laskettava lukujärjestyksistä suunnitellut ja toteutuneet opintoviikot ja siirrettävä ne sieltä todistuksiin. Useampi valmentavan koulutuksen opettaja on tuskailnut tätä jokakeväistä suurta urakkaa. Tätä kehityshanketta voisi jatkaa profiloimalla tietäntyyppisten valmentava 2- koulutuksen opiskelijoita, joille lasketaan opetuksen sisällöt todistuksiin ja opintokortteihin:

Esimerkki 1.: Cp-vammaisen, itsenäisesti sähköpyörätuolilla liikkuva, tietokonetta kommunikaationa käyttävä mutta muuten jatkuvan tuen tarpeessa oleva opiskelija.

Esimerkki 2.: Hyvin näppärä ja innokas mutta hidas opiskelija, nauttii työharjoittelusta, kommunikointikeinona viittomat ja pcs-kuvat sekä sanallinen ohjaus.

Eri oppilaitosten opetussuunnitelmia vertailllessani olen huomannut paljon yhteneväisyyksiä. Benchmarking – koulutuksien muodossa opettajien keskinäinen tiedonjako ja opetusmateriaalien jako on tulevaisuutta. Tällä hetkellä jokainen valmentavan koulutuksen opettaja puurtaa omalla suunnallaan. Tarvetta on saada vaikka R5 – tyyppinen oppimisympäristö – tietopankki valmentavan koulutuksen alueelle, jotta voimia säästyisi itse opetukseen oppimateriaalin tuottamisen sijaan.

LÄHTEET

Opetushallitus 2000. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa, Opetussuunnitelman perusteet. Helsinki

Paloahon koulun EHA-2 opetuksen opetussuunnitelma, 1999

Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus II, versio 2006

Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen integroitumisen kehittäminen, Vava-hankkeen tuottamat materiaalit sivuilta <http://tkk.joensuu.fi/vava>

Valmentava ja kuntouttava opetus 2 opetussuunnitelmat: Alavuden erityisammattikoulu ja Helsingin Diakonissalaitos